

Kraljestvo
domišljije

ELA PEROCI
MOJ DEŽNIK JE LAHKO BALON

Za pogovor in ustvarjanje z otroki
pripravila Barbara Hanuš

Pravljica pisateljice Ele Peroci *Moj dežnik je lahko balon* je eno najbolj prepoznavnih del slovenske mladinske književnosti. Vabi nas k pogovoru o pričakovanjih odraslih in željah otrok, predvsem pa nas spodbuja k ustvarjanju. Tako kot je Jelka s svojim dežnikom odletela v Klobučarijo, se tudi odrasli (vzgojiteljice v vrtcih, učiteljice v šolah in starši doma) skupaj z otroki lahko odpravimo na vznemirljivo domišljjsko potovanje.

Pred ogledom predstave

Kako bi bilo, če bi imeli dežnik, ki bi nas ponesel v različne dežele?
Kam bi želeli poleteti?

Po ogledu predstave

• POGOVOR IN IGRA

Kaj se je dogajalo?

- Kaj se je Jelka igrala s svojimi prijatelji?
- Zakaj ji odrasli niso dovolili, da bi se igrala z njimi?
- Kaj so odrasli Jelki podarili?
- Kaj je storila Jelka, ko je žogo izgubila?
- Kje je Jelka letela?
- Kaj je opazovala?
- Kam je priletela?
- Koga je srečala v Klobučariji?
- Kakšni klobuki so rasli tam?
- Kdo ji je pomagal poiskati žogo?
- Za koga je Jelka izbrala klobuke?
- Kakšne klobuke je prinesla svojim domačim?
- Ali je tudi sebi prinesla klobuk? Zakaj ga ne potrebuje?

Kaj smo na odru videli in slišali?

- Koliko igralcev je nastopalo?
- Kakšne so bile lutke? Katera nam je bila najbolj všeč? Zakaj?
- Kakšna je bila scena? Kaj vse je postalo okno?
- Kakšna je bila glasba? Katere inštrumente smo slišali?

Kako smo se ob gledanju predstave počutili?

- Nam je bila predstava všeč?
- Ali je bilo v predstavi kaj groznega, smešnega, žalostnega? Nas je bilo kaj strah?
- Se je zgodilo kaj nepričakovanega?

Pripovedujmo

- Pripovedujmo zgodbo o Jelki in njenem dežniku tako, kot bi jo pripovedovali mama, oče, teta, sestra, dežnik, Vsevid, ljudje na Nebotičniku ...
- Kako pa bi to zgodbo povedala žoga, ki jo je Jelka izgubila?
- Klobuki v Klobučariji so spregovorili. Kaj so nam povedali?
- Zamislimo si, da je Jelka dobila tak klobuk, da je postala Vsevida. Kaj vidi, kaj dela? Nadaljujmo zgodbo. Ali se Jelka zdaj lahko igra s prijatelji? Ali so njeni sorodniki še tako strogi in neprijazni? Kam so pospravili klobuke? Kdaj nosijo svoje klobuke in kako se takrat počutijo?
- Kako pa se počutijo klobuki? Klobuki naj pripovedujejo, kako je bilo v Klobučariji in kako je pri Jelki doma.

Primerjajmo Jelkin svet z našim svetom

- Kaj se je Jelka igrala s svojimi prijatelji in kaj se igramo mi? Pripovedujmo o svojih najljubših igrah.
- Jelkini starši in sorodniki so zelo strogi. Kdaj se jezijo naši starši? Katera pravila moramo upoštevati? Na katere predmete moramo paziti?
- Kaj naredijo straši, kadar ne ubogamo? Jelka je pogosto osamljena. Kako se počutimo mi, če nam kdo reče, da se s kom ne smemo igrati?
- Jelka je priletela v Klobučarijo. Zamislimo si, da smo še mi pristali v Klobučariji. Za koga bomo nabrali klobuke?
- Narišimo klobuke, ki bi jih izbrali za svoje prijatelje in sorodnike. Pripovedujmo, zakaj smo izbrali te klobuke.
- S katerim klobukom bi se v Klobučariji pokrili mi? Kaj bi postali?

- Ali bi si želeli postati Vsevidi? Zakaj? Ali bi lahko komu pomagali? Kaj dobrega bi lahko storili, če bi bili Vsevidi?
- Jelka je svojim sorodnikom prinesla darila. Katerih daril se najbolj razveselimo mi? Koga pogosto obdarujemo?

Igrajmo se

- Sedemo v krog. Drug drugemu podajamo žogo. Vsak, ki žogo dobi, pove, kaj in s kom se najraje igra.
- Zdaj podajajmo drug drugemu majhen dežnik. Vsak, ki dobi dežnik, pove, kam bi z njim odpotoval. Lahko se igramo tako, da se mora ime mesta ali države začeti s črko tistega, ki poved pove. Pripovedujmo, koga in kaj bi vzeli s seboj.
- Podajajmo drug drugemu še klobuk. To je čarobni klobuk, kateremu lahko zaupamo svoje želje. Pripovedujmo o svojih željah.

Igrajmo se z besedami

- Vsevid vse vidi. Kako pa bi bilo ime dečku, ki bi vse slišal, vedel?
- Nadaljujmo nedokončane stavke:
 - Če bi bil Vsevid, bi ...
 - Če bi bil Vseved, bi ...
 - Če bi bil imel čarovniški klobuk, bi ...
- Jelka je odletela v deželo Klobučarijo in tam so rasli klobuki. Tone Pavček je pisal o Čenčariji, tam živijo čenčači. Kako pa bi se imenovala domišljajska dežela, v katero bi odpotovali mi in kaj bi tam našli?
- Morda pa bi nas dežnik ponesele v pravljico deželo. V katere pravljice bi najraje odpotovali?

Domišljajsko potovanje in ustvarjanje

Zamislimo si dežnik, s katerim bi poleteli mi

- Kakšen bi bil dežnik, s katerim bi potovali mi? Zaprimo oči in ob glasbi podoživljajmo naše potovanje med oblaki.

Rišimo

- Narišimo dežnik, s katerim bi potovali.
- Narišimo Jelkine sorodnike – vsakega s svojim klobukom.
- Narišimo klobuke, ki bi jih našim domačim prinesli mi.
- Narišimo Jelkine prijatelje v Klobučariji.
- Narišimo svoje prijatelje. Kakšne klobuke bi si v Klobučariji utrgali oni?
- Narišimo pogled na Ljubljano iz zraka.

Izdelajmo like iz plastelina

- Kakšni so Jelkine sorodniki in kakšni so njeni prijatelji? Pripovedujmo o njihovih značilnostih in jih izdelajmo iz plastelina. Ne pozabimo na njihove klobuke.

Izdelajmo dežnike

Dežniki in sončniki nas varujejo pred dežjem in soncem, v igri pa lahko postanejo še marsikaj drugega. Jelka je s svojim dežnikom poletela, mi pa si lahko izdelamo dežnike, s katerimi bomo zaplesali, v katere se bomo skrili ... Dogovorimo se lahko, da prinesemo stare dežnike in jih okrasimo tako, da bodo

postali naše hišice, lahko pa izdelamo majhne dežnike iz papirja za like, ki smo jih izdelali iz plastelina.

Izdelajmo klobuke

Zamislimo si, da nam je Jelka prinesla različne klobuke. Zdaj smo čisto drugačni. Izdelajmo klobuke in pripravimo modno revijo. Stare klobuke lahko poiščemo tudi na podstrešju pri sorodnikih ali prijateljih. Vsak, ki sodeluje na modni reviji, pove nekaj o sebi in svojem klobuku.

Pesnimo

Sestavljajmo kratke štirivrstične pesmi o klobukih, ki smo jih izdelali/poiskali. Pesmi zapišimo na klobuke. Na nenavadni modni reviji pripovedujemo pesmi o klobukih.

Pomešajmo osebe iz različnih pravljic

- Kaj bi se zgodilo, če bi Jelka priletela k Muci Copatarici? Zaigramo.
- Kakšne klobuke bi Jelka prinesla pravljичnim junakom iz naših priljubljenih pravljic? Kakšen klobuk bi dobil Pek Mišmaš, kakšnega Videk, kakšnega Sneguljčica, kakšnega Pepelka ...? Ali bi Rdeča kapica snela svojo kapico, če bi ji Jelka podarila zanimiv klobuk? Otroci pripovedujejo o svojih najljubših slikanicah in o klobukih, ki bi jih dobili literarni liki.

Še mi pripravimo predstavo

- Kako bi zgodbo o Jelki uprizorili mi?
- Razdelimo si vloge in jo odigramo. Ali bomo izdelali lutke ali pa bomo igrali brez lutk?
- Ali bi raje pripravili plesno dramatzacijo?

- Ne pozabimo na glasbo. Ali znamo zapeti katero izmed pesmi o žogi, dežniku, klobuku ...? Tudi te pesmi so lahko del predstave. Izdelajmo vabila za našo predstavo.
- Povabimo otroke iz sosednjih razredov, starše, babice in dedke.

Od lutkovne predstave h knjigam, drugim predstavam in filmom

Dela Ele Peroci

- Preberimo fantastično pripoved Ele Peroci *Moj dežnik je lahko balon*. Opazujemo ilustracije Marlenke Stupica. Ilustracije primerjajmo s podobami, ki smo jih videli na lutkovnem odru.
- Katere pravljice Ele Peroci poznamo?
- Sposodimo si knjigo *Za lahko noč* in spoznajmo še druga njena dela.

- Jelka ni edina deklica iz zgodb Jelke Peroci, ki je poletela v nenavadno deželo. Preberimo še pravljico *Nina v čudežni deželi*. Njo je v čudežno deželo ponesla goska.

O dežnikih

- Na katere zgodbe pomislimo ob besedi dežnik? Kaj lahko postanejo dežniki?
- Jelkin dežnik je postal balon. Kaj vse pa je postal dežnik, ki ga Andrej Rozman Roza opisuje v knjigi *Marela*? Sposodimo si slikanico in preberimo zabavno pesem.
- Svetlana Makarovič je napisala pravljico *Pod medvedovim dežnikom*, Pavle Zidar pravljico *Barbarin dežnik*, Aleš Berger pesem *Dežnik*. Niko Grafenauer v svoji pesmi *Dežniki* pravi, da je dež dežnikom pravo dežnikasto razvedrilo.
- Dežnik lahko postane sončnik in tako kot Jelkin rumeni dežnik v predstavi veselo sije v svet. Ela Peroci je napisala pravljico *Sošolkin sončnik*, poiščimo jo v reviji *Ciciban*.

O žogah

- Jelka je izgubila svojo novo žogo. Katere pesmi in zgodbe o žogah poznamo? Kaj se je zgodilo Žogici Nogici? Po priljubljeni slikanici Jana Malika je nastala tudi lutkovna igra *Žogica Marogica*.
- Sposodimo si slikanice Brigitte Weninger *Žoga za vse*, Karla Matthiasa *Rdeča žoga*, Manfreda Maia *Žoga za rojstni dan* in Barbare Hanuš *Rojstni dan*, poiščimo še zgodbe Dragana Lukića *Žoga iz cunj* ter Pavleta Zidarja *Žoga*, preberimo pesem Daneta Zajca *Žarnica, žoga in žlica*, zapojmo

pesem Janeza Bitenca *Rdeča žoga ... Koliko žog in žogic!*

Pod medvedovim dežnikom, avtorica Svetlana Makarovič

O klobukih – tudi čarovniških

- Kaj pa pesmi in zgodbe o klobukih?
- Niko Grafenauer je napisal pesem *Klobuki*. Preberimo jo!
- Peter Svetina v zgodbi *Klobuk gospoda Konstantina* opisuje, kaj vse se klobuku lahko zgodi nekega lepega dne. Ali znamo zapeti pesem *Moj klobuk ima tri luknje*? Tudi pesem Janeza Bitenca *Pisani klobuček* lahko zapojemo.
- Čarovniki imajo klobuke, ki jim pomagajo pri čaranju. V številnih pravljicah in pesmih beremo o takih klobukih. Preberimo zgodbo Gine Ruck-Pauquët *Mali čarovnik in snežinke*.

- Ali smo že slišali za *Čarodejev klobuk* – to je naslov knjige, ki jo je napisala Tove Janson.
- Preberimo knjigo Franka Bauma *Čarovnik iz Oza* in si oglejmo film, posnet po knjigi. V filmu *Mogočni Oz*, ki je bil posnet leta 2013, pa si cirkuški čarodej Oscar želi slave in občudovanja, zato se vkrca na balon in zapusti Kansas. S pomočjo skrivnostnega tornada pristane v čarobni deželi Oz, kjer lahko s pomočjo svojih magičnih veščin doseže vse, kar si je želel. Ta film je nekakšna predzgodba filma *Čarovnik iz Oza*, ki je bil posnet že leta 1939.

Prepletanje realnega in domišljjskega

Veliko je možnosti, kako priti iz realnega v fantastični čas in prostor. V fantastičnih pripovedih liki prehajajo iz enega sveta v drugega, v svetu domišljije razrešijo skrbi, ki jih imajo v realnem svetu, in uresničijo svoje sanje. Zemeljska bitja lahko odidejo v vesolje (Svetlana Makarovič: *Zajček gre na Luno*) ali pa bitja iz vesolja pridejo na Zemljo (Vid Pečjak: *Drejšček in trije Marsovčki*, F. Milčinski: *Zvezdica Zaspanka*, Majda Koren: *Lojza iz vesolja*, Matjaž Schmidt: *Obisk s planeta Beta*). Motiv, ko bitje iz vesolja pride na Zemljo, je tudi v animiranih filmih *Loti in skrivnost mesečevega kamna* ter *Meseček*. Film *Meseček*, posnet po slikanici Tomija Ungererja, je klasična zgodba o osamljenosti, drugačnosti, sprejemanju in razumevanju ter ponuja tudi vzporednice z Jelkinim doživljanjem sveta. Povod za Mesečkovo pot na Zemljo je osamljenost – na Mesecu je sam, nikogar nima, s katerim bi se lahko

igral. Tudi Jelka je odletela v Klobučarijo, ker je bila v realnem svetu osamljena – odrasli ji niso dovolili, da bi se igrala z vrstniki, povod za njen odhod pa je bila izgubljena žoga in jeza njenih sorodnikov.

O balonih in letenju

Najprej o delih slovenskih avtorjev:

- Andrej Rozman Roza je avtor knjige in lutkovne predstave *Balon Velikon*. To je pripoved o petletnem Oskarju, ki živi z mamo v blokovski sooseski. Ima dva nergava soseda, ki Oskarju ne pustita, da bi živel v svetu igre. Nekega dne Oskar najde bankovec, s katerim si gre kupiti vrečko presenečenja. Ko vrečko odpre, se realistična zgodba spremeni v pravljico. Iz vrečke zraste ogromen balon, ki Oskarja odnese visoko nad resničnost, zvečer pa ga spet varno vrne domov. Tako kot Jelka tudi Oskar zaradi moči domišljije lahko odide iz sveta, ki ga utesnjuje, a oba se vrneta domov.
- Lojze Kovačič je napisal zgodbo *Pošta »balon«*. Balon v tej zgodbi potuje od otroka k otroku in prinaša lepe želje.
- *Cufek* je v stripu Marjana Mančka za rojstni dan dobil toliko balonov, da je poletel.
- S čim vse bi še lahko poleteli? Dane Zajc v pesmi *Papirnata letala* pravi, da se najtiše in najvišje leti na papirnatih letalih. Na domišljjska potovanja nas vabijo različne pesmi in zgodbe. Ko letimo na krilih domišljije, res dosežemo nedosežno.
- Tudi papirnati zmaji, ki jih lahko izdelamo sami, letijo. Bi poleteli z njimi?
- Kako bi bilo, če bi poletelo naše kolo?
- Lahko pa poletijo kar naša hišica!

Preberimo pravljico Daneta Zajca *Leteča hišica* in iščimo vzroke, zakaj je iz sivega mesta poletela hišica in zakaj je izpred svoje hiše poletela Jelka.

Še o delih tujih avtorjev:

Ko govorimo o potovanju z balonom, se spomnimo na knjigo Julesa Verna *Pet tednov v balonu*. Otrokom pokažemo še knjige in odlomke filmov *Mary Poppins*, *Ključek s strehe* in *Peter Pan*. To so literarni in filmski liki s sposobnostjo letenja.

Film Rdeči balon

V Kinodvoru je na sporedu francoski film Alberta Lamorisse *Rdeči balon*. To je pripoved o dečku Pascalu, ki nekega dne na poti v šolo najde velik rdeč balon. Dečku sledi po mestu, kadar ga kam ne spustijo, pridno počaka zunaj. Nenavadni par vzbuja začudenje pri odraslih in nevoščljivost med vrstniki, ki želijo balon zase. Pascal in njegov rdeči prijatelj se tako kar nekajkrat znajdeta v težavah, na koncu pa objestnost mladih pretepačev balon pokonča. Takrat k Pascalu priletijo raznobarni baloni iz vseh pariških hiš in dečka ponesejo v nebo. Čeprav je film nastal davnega leta 1956, prinaša aktualna sporočila.

Več o filmu na: <http://www.kinodvor.org/spored/le-ballon-rouge-crin-blanc-le-cheval-sauvage/>

O lutkovnem gledališču in lutkah

Odhod v lutkovno gledališče je za otroka vznemirljivo doživetje. Že pred odhodom ga pripravimo na to, kaj bo videl. Spregovorimo o tem, da poznamo različna gledališča in da je tudi lutk veliko vrst. Pogovorimo se, kako se moramo v gledališču obnašati in zakaj je prav, da pravila obnašanja upoštevamo. Ob pripravi otrok na obisk predstav so nam v pomoč Cici Vesele šole *Lutke* (pripravila Ajda Rooss, 2006), *Pojdimo v gledališče* (pripravil Blaž Lukan, 2012) in *Umetnost* (pripravili Barbara Kelbl in Irena Matko Lukan, 2013). Preberimo še zabavno zgodbo Katarine Sokač *Če si pozabiš obuti čevlje* (objavljena v antologiji *An ban*, Ciciban).

Rdeči balon, režija Albert Lamorisse